

УДК 338.5:656.61

О.В. Пащенко, канд. екон. наук

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова, м. Херсон, Україна

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ГАЛУЗІ СУДНОБУДУВАННЯ****А.В. Пащенко**, канд. экон. наук

Национальный университет кораблестроения им. адм. Макарова, г. Херсон, Украина

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ И РЕАЛИЗАЦИИ
ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ ОТРАСЛИ СУДОСТРОЕНИЯ****Oleksii Pashchenko**, PhD in Economics

National University of Shipbuilding admiral Makarov, Kherson, Ukraine

**CONCEPTUAL APPROACHES TO PLANNING AND IMPLEMENTATION
OF THE FINANCIAL STRATEGY OF SHIPBUILDING**

Досліджено концептуальні підходи різних науковців у формуванні фінансової стратегії галузі суднобудування. Висвітлений матеріалістичний та ідеалістичний концептуальні підходи щодо розуміння процесу формування фінансової стратегії суднобудування. Сформовано вплив різних стилів мислення на процес формування фінансової стратегії галузі суднобудування. Проаналізовано основні проблеми та переваги провідних ідей у формуванні фінансової стратегії суднобудування. Визначено важливість галузі суднобудування та її вплив на конкурентоспроможність країни. Розглянуто потребу в розробленні, прийнятті та реалізації певного управлінського рішення в забезпеченні досягнення бажаного механізму фінансової стратегії суднобудування.

Ключові слова: суднобудування, фінансова стратегія, конкурентоспроможність, ефективність, фінансове рішення, економічні процеси.

Исследованы концептуальные подходы различных ученых в формировании финансовой стратегии отрасли судостроения. Освещены материалистическое и идеалистическое концептуальные подходы к пониманию процесса формирования финансовой стратегии судостроения. Сформировано влияние различных стилей мышления на процесс формирования финансовой стратегии отрасли судостроения. Проанализированы основные проблемы и преимущества ведущих идей в формировании финансовой стратегии судостроения. Определены важность отрасли судостроения и ее влияние на конкурентоспособность страны. Рассмотрены потребность в разработке, принятии и реализации определенного управленческого решения в обеспечении достижения желаемого механизма финансовой стратегии судостроения.

Ключевые слова: судостроение, финансовая стратегия, конкурентоспособность, эффективность, финансовое решение, экономические процессы.

Investigates the different approaches of scientists in shaping the financial strategy of shipbuilding. Highlighted by materialistic and idealistic conceptual approaches to understanding the process of development of financial strategy shipbuilding. Formed influence of different styles of thinking on the process of financial strategy shipbuilding. Analyzes the main problems and advantages of the leading ideas in shaping the financial strategy of shipbuilding. Determined the importance of the shipbuilding industry and its impact on competitiveness. Consider the need for the development, adoption and implementation of specific management solutions to provide a mechanism to achieve the desired financial strategy shipbuilding.

Key words: shipbuilding, financial strategy, competitiveness, efficiency, financial decisions and economic processes.

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні здійснювалася реалізація масштабних пріоритетних національних проєктів галузевих програм у таких сферах, як авіабудування, суднобудування, виробництво фармацевтичних препаратів тощо, що є прикладами реалізації соціально спрямованої промислової політики. Крім великого соціального значення, вони надають істотний економічний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей і країни загалом. Суднобудування як провідна галузь, продукція якої має загальнодержавне значення, стимулює виробництво й економічний ріст у багатьох суміжних галузях. Визначено, що конкурентними перевагами вітчизняного суднобудування є: високий науковий потенціал, наявність власної сировинної бази, необхідних виробничих потужностей та кваліфікованих кадрів. Водночас в економічній літературі практично відсутні дослідження, в яких достатня увага приділяється саме проблемам фінансування модернізації підприємств суднобудівної галузі. Тому формування концептуальних підходів і реалізація фінансової стратегії галузі суднобудування потребує детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розроблення та реалізації концептуальних підходів фінансової стратегії суднобудування розглядалися у працях

багатьох учених, зокрема таких як Л.П. Артеменко, В.Д. Базилевич, І.О. Бланк, О.С. Боднар, О.А. Даниленко, В.Д. Дербенцев, Л.С. Довгань, Ю.В. Каракай, Т.Г. Кучерук, В.С. Марцин, Н.Г. Міценко, О.О. Підкуйко, О.Г. Родіна, Д.Є. Семьонов, Р.А. Фатхутдинов, Ф.І. Хміль, О.Д. Шарапов та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на широкий спектр досліджень із зазначеної теми, процес формування концептуальних підходів і реалізація фінансової стратегії галузі суднобудування не отримав достатнього розроблення. Дослідження вказаних проблем є виключно актуальним на сьогоднішньому етапі економічного розвитку як з наукового, так і з практичного погляду.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження розвитку стратегічного управління галузі суднобудування в умовах конкурентного ринку, формування концептуальних підходів фінансової стратегії суднобудування, їх вибору та визначення тактики реалізації. Для досягнення бажаного результату необхідно обґрунтувати науковий підхід до вибору конкурентних стратегій залежно від рівня інтегрованого показника потенціалу суднобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Формування фінансової стратегії галузі – виважений крок на шляху до визначення успішності її подальшої реалізації та виявлення рушійних сил, що забезпечуватимуть надійність та гарантуватимуть якість прийнятих управлінських рішень, орієнтиром яких є місія функціонування галузі та єдність пріоритетів діяльності підприємств у ній. Спланувати й забезпечити дієвість бажаного механізму фінансової стратегії галузі на практиці можливо лише за умови врахування сучасних концептуальних підходів щодо її формування. Зазначені підходи – фундаментальна складова, вираження всебічного й багатоаспектного аналізу фінансової стратегії галузі через пізнання внутрішньої сутності, необхідності й значення досліджуваної стратегії.

Концептуальний підхід, з позиції дослідниці О.С. Боднар, – це сукупність принципових ідей, філософських узагальнень, теоретичних положень, на основі яких здійснюється вибір методологічних підходів до дослідження об'єкта [3, с. 61]. Більшої конкретики визначенню надає освітній юридичний портал: це заснована на гранично загальних (філософських) категоріях аксіоматична світоглядна ідея, яка визначає стратегію дослідження, відбір досліджуваних фактів та інтерпретацію результатів дослідження [12]. На нашу думку, поняття «концептуальний підхід» доцільно сприймати у нерозривній єдності з поняттям «ефективний менеджмент» та орієнтиром на планомірність.

Ефективний менеджмент визначається правильним поєднанням трьох основних типів навичок: технічних (відбивають здібності менеджера використовувати технологію для рішення організаційних завдань), кадрових (відбивають здатності менеджера працювати з людьми для досягнення організаційних цілей) і концептуальних (відбивають здатність менеджера системно аналізувати особливості організації, вплив на неї зовнішнього середовища та вплив самої організації на середовище) [4, с. 419–420]. Трактуювання сутності ефективного управління доцільно пристосувати до особливостей функціонування групи підприємств у галузі, а отже, визначення її позиціонування на ринку.

Планомірність, як стверджують автори праці «Економічна теорія» В.І. Видяпін, А.І. Добринін, Г.П. Журавльова та Л.С. Тарасевич, є необхідною вимогою для формування ефективною стратегії розвитку галузі, оскільки являє собою послідовність реалізації галузевих і міжгалузевих зв'язків, раціональної поведінки та раціонального використання ринкових регуляторів для досягнення цілей економічного зростання [5, с. 623].

Обрати підхід до формування фінансової стратегії галузі означає прийняти виважене управлінське рішення. На думку Ф.І. Хмеля, таке рішення слід трактувати як вольовий акт втручання суб'єкта управління в діяльність об'єкта управління для виходу із

певної виробничо-господарської чи іншої ситуації [10]. Як показує практика, відсутність єдиної фінансової філософії, чітко сформульованих стратегічних фінансових цілей часто приводить до ситуації, коли фінансові рішення окремих структурних підрозділів суб'єкта господарювання в результаті мають різноспрямований характер, що призводить до виникнення суперечностей та зниження ефективності фінансової діяльності в цілому [6, с. 13]. У зв'язку з цим потрібно акцентувати увагу на необхідності проведення аналізу концепцій щодо формування фінансової стратегії галузі суднобудування. Розпочати його доцільно з розгляду концептуальних філософських підходів, які визначають характерну манеру мислення, усвідомлення та інтерпретацію процесу безпосередньо побудови стратегії з урахуванням узгодженості фундаментальних положень із сутністю системи, в якій реалізується ця стратегія.

Діалектичний підхід визнає характерну особливість досліджуваних явищ і подій – їхню постійну плинність і змінність. В.С. Марцин та колектив авторів навчального посібника «Основи наукових досліджень» наголошують, що саме такий підхід визначає шляхи будь-якого наукового дослідження. Він дозволяє дослідити всі явища у взаємозв'язку, взаємообумовленості та історичному розвитку [7]. Діалектика – метод пізнання, здатність ставити питання і давати відповіді на них. Таким чином, закон єдності і боротьби протилежностей дозволяє визначити ймовірнісні умови для формування і функціонування галузі суднобудування в комплексі економічної системи, перш ніж розставити пріоритети в побудові генеральної стратегії, а також фінансової. «Нові явища, що виникають, мають нові, притаманні їм суперечності, які й є рушійною силою їхнього розвитку», – зазначається в Українській радянській енциклопедії [5]. Інші вчені охарактеризували другий важливий закон діалектики як принцип переходу кількісних змін в якісні. Він розкривається через категорії якості, кількості, міри. Категорії якість і кількість у своїй єдності утворюють міру. Міра – це процес взаємодії кількості та якості. Кількісні зміни в кожній речі відбуваються постійно та поступово і в певному діапазоні «вузлової лінії міри» не приводять до якісних змін. При переході ж вузлової точки відношень міри відбувається стрибкоподібний перехід від старого до нового: у цій точці найменша кількісна зміна приводить до докорінної зміни якості, річ перестає бути собою і стає чимось іншим [7, с. 33].

Ознакою серйозного наукового підходу, стверджує професор В.Д. Базилевич, завжди було звернення до «метафізики» як найсуттєвішого способу проникнення в зміст об'єкта дослідження. Її предметом є істина суцього як у його загальному, так і у вищому вимірах. «Метафізика економіки» висуває принципово нові підходи до побудови картини економічної реальності, забезпечує активне включення інтелектуальних зусиль суб'єкта в об'єктивні процеси. Саме тому автор розглядає можливість трактувати економіку як предмет метафізики, оскільки «...її природа сповнена метафізичних смислів» [1, с. 64]. До визначення В.Д. Базилевича автори Юридичної бібліотеки он-лайн додають: з позиції метафізики всі явища є такими, якими вони є нині, вони мають певну форму, якісні властивості [12].

Економічні процеси (у взаємодії із соціальними, політичними) постійно утворюють нові змістові ланцюжки, структура ланок яких у кожному окремому випадку начебто і зрозуміла, але загальний зміст «темний» [7, с. 104]. Метафізична концепція підкреслює важливість глибинного мислення під час формування фінансової стратегії галузі суднобудування та застосування логічного підходу, проте вона дещо ігнорує важливість виявлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі прийняття рішення щодо вибору фінансової стратегії. У зв'язку з можливістю запозичення окремих складових елементів економічних систем є вірогідність використання фінансової стратегії галузі різних таких систем для визначення її найвищого ступеня віддачі й досягнення цілей.

Головні ідеї матеріалістичного та ідеалістичного підходу представлені в табл. Одноразово потрібно зазначити, що матеріалістичний підхід має тісний зв'язок із діалектичним баченням розвитку, тому розглядати їх доцільно в нерозривній єдності.

Таблиця

Матеріалістичний та ідеалістичний концептуальні підходи щодо розуміння процесу формування фінансової стратегії суднобудування

Назва підходу	Провідні ідеї	Адаптація до проблеми формування фінансової стратегії суднобудування
Матеріалістичний	- принцип діалектичного матеріалізму: загальність зв'язків, органічна єдність усіх елементів матеріального утворення, їхня глибока взаємодія; - щоб пізнати сутність предмета чи явища, процесу, треба дослідити всю сукупність його сторін та відносин. Принцип загальності зв'язків реалізується в економічній теорії як безпосередньо, так і через розгляд суспільства та його економіки як цілісного живого організму, органічної системи	Фінансова стратегія – результат переплетіння причинно-наслідкових зв'язків. Матеріальний чинник, виробництво – це економічний базис суспільства, основа його розвитку, рушійний фактор, що стимулює процес прийняття рішення стосовно вибору відповідної основної стратегії розвитку, а також обґрунтування доповнюючих стратегій
Ідеалістичний	- об'єктивно-ідеалістичний підхід: світ виникає в результаті свідомої діяльності як прояв загальної свідомості. Людська свідомість конкретних людей не може на це вплинути	Фінансова стратегія галузі – явище, а також результат мисленнєвого процесу не окремого індивіда, а усупільнене бачення на рівні загальної свідомості, об'єктивної необхідності, закономірний процес
	- суб'єктивно-ідеалістичний підхід: всі явища є продуктом свідомості людей. Світ існує лише в тій мірі, в якій сприймається органами чуття	Фінансова стратегія галузі – явище, а також результат мисленнєвого процесу управлінського персоналу (керівництва)

Джерело: складено автором за даними [2; 11].

Наступні два підходи є діаметрально протилежними – гностицизм і агностицизм. Гностичний підхід ставить акцент на ймовірності пізнання сутності речей, формулюючи думку навколо пізнавальної сутності світу – систем, закономірностей. Агностичний підхід у свою чергу заперечує цю можливість, наголошуючи, що пізнати внутрішню сутність явища, події ніяк неможливо. Оцінюючи зазначені підходи з погляду процесу формування фінансової стратегії галузі суднобудування, принципово різні підходи розкривають здатність проникати в сутність, зміст поняття.

Згідно із гностичним підходом, пізнати суть фінансової стратегії цілком реально, для цього необхідно сформулювати уявлення про стан економічної системи, ринку, власне галузі; обґрунтувати вибір інструментів для реалізації фінансової стратегії, процесу бюджетування; врахувати відхилення, прорахунки тощо. Агностичний підхід, як і більшість попередніх, є суто філософським, проте займає чільне місце у вирішенні питання пізнання сутності речей. Його адаптація стосовно досліджуваної проблеми є приблизно однаковою, як при аналізі застосування ідеалістичного підходу.

З погляду соціального підходу, формування фінансової стратегії суднобудування – явище соціальне, результат природної закономірності. На думку дослідника О.О. Підкуйка, цей підхід ґрунтується на тому, що головною метою розвитку є людина, її потреби та інтереси [8, с. 5–6]. Таким чином, вибір фінансової стратегії галузі – соціальна потреба, необхідність для розвитку суспільства, задоволення працюючого персоналу, мотиваційний фактор, що задає напрямок й курс діяльності галузі.

Підхід персоналістичний (індивідуалістичний) щодо питання формування фінансової стратегії галузі доцільно інтерпретувати як рішення керівництва для задоволення

власних потреб, отримання вигід у майбутньому, розширення сфери впливу, повний одноосібний контроль діяльності галузі. На нашу думку, соціальний підхід краще орієнтує на досягнення місії функціонування галузі суднобудування та є проявом інтересу діяльності всіх її підрозділів та працюючих.

Наступний комунітарний підхід має багато спільного із соціальним. З позиції В.М. Семиколенова, він припускає збалансованість між незалежністю особи й порядком, який обмежений основними цінностями, але не має всепроникаючого характеру. Проте його реалізація все ж вимагає визначення основних цінностей, опори на освіту, переконання, оскільки моральна парадигма потребує універсальності вимог. Досліджуючи проблему фінансової інтеграції в умовах глобалізації, Т.Г. Кучерук й О.Г. Родіна відводять цьому підходу чи не найважливіше місце, наводячи приклад його дієвості у вирішенні питання економічного регулювання й росту конкурентоспроможності продукції різних сфер [6, с. 276]. Необхідно врахувати значення такого підходу на етапі побудови фінансової стратегії суднобудування.

Іншим досить нестандартним підходом щодо формування фінансової стратегії галузі суднобудування є прагматичний підхід. Як відомо, однією з основоположних властивостей інформації є її використання в управлінських процесах. У зв'язку з цим дослідник О.Д. Шарапов зазначає: «...А коли інформація використовується для управління, то її, природно, належить оцінювати з позицій корисності, цінності, доцільності для досягнення поставленої мети управління. Тому кожне одержуване ланками управління повідомлення важливо оцінювати не з погляду пізнавальних характеристик, а з прагматичного, тобто з боку корисності чи цінності для виконання функцій управління» [11].

Розглянуті філософські підходи є підґрунтям для подальшої правильної побудови фінансової стратегії суднобудування. Проте, крім філософських підходів, більш прикладними є підходи, запропоновані заслуженим діячем науки Російської Федерації Р.А. Фатхутдіновим. Ми виокремили найголовніші з них: комплексний; інтеграційний; маркетинговий; функціональний; динамічний; відтворювальний [9, с. 59–60]. На думку вченого, комплексний підхід є всеохопним, оскільки пов'язує всю сукупну дію факторів (політичні, соціально-економічні, соціальні тощо) на процес прийняття управлінського рішення. Вважаємо, що фінансова стратегія галузі суднобудування – не виняток, під час вирішення питання щодо її побудови потрібно оцінити вплив зазначених факторів і згідно з думкою А.І. Бланка «...обґрунтувати вибір того чи іншого джерела фінансування діяльності» [2].

Динамічний підхід щодо формування фінансової стратегії говорить сам за себе – під час прийняття рішення про побудову цієї стратегії обов'язково має бути: враховано попередні дослідження галузі суднобудування за останні роки її функціонування на предмет фінансової стійкості та стабільності (їх динаміка); встановлено причинно-наслідкові зв'язки у прийнятті рішення щодо вибору фінансової стратегії та наслідками її реалізації; проведено прогноз на випадок прийняття рішення щодо формування фінансової стратегії суднобудування й пошуку альтернатив на випадок непередбачуваних подій; зроблено повний перспективний аналіз функціонування галузі на визначений проміжок часу.

Висновки і пропозиції. Суднобудування є однією з провідних та найбільш перспективних галузей світової економіки, яка стимулює виробництво й економічний ріст у багатьох суміжних галузях промисловості і внаслідок важливості своєї продукції має загальнодержавне значення. У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що підставою для правильної побудови фінансової стратегії галузі суднобудування є вмиле оперування сукупності загальнофілософських підходів і концепцій, які визначають характерну манеру мислення, усвідомлення та інтерпретацію процесу формуван-

ня фінансової стратегії. Діалектика через призму своїх законів розкриває критичність імовірнісних умов формування та функціонування суднобудування в контексті загальної економічної системи. Метафізична концепція підкреслює важливість глибокого мислення і застосування логічного підходу, проте вона дещо ігнорує важливість виявлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі прийняття рішення щодо вибору фінансової стратегії. Прагматичний і раціональний підходи уособлюють комплексність проблеми, акцентуючи увагу на соціально-економічному аспекті у процесі побудови фінансової стратегії суднобудування. Науково-практичною основою забезпечення прогресивного розвитку галузі суднобудування є стратегічний менеджмент, у системі якого головне місце займає прогнозування, що являє собою наукове обґрунтування можливих варіантів змін або якісного стану системи в майбутньому, шляхів і термінів досягнення цих станів.

Список використаних джерел

1. *Базилевич В. Д.* Метафізика економіки : наукові повідомлення / В. Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2006. – Вип. 81. – С. 64–65.
2. *Бланк И. А.* Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Ника-Центр, 2005. – 653 с.
3. *Боднар О. С.* Концепція управління аналітико-експертною діяльністю у сфері освіти регіону / О. С. Боднар // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2013. – № 1. – С. 60–66.
4. *Довгань Л. Є.* Стратегічне управління : [навч. посіб.] / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко. – 2-ге вид. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 440 с.
5. *Экономическая теория* : учебник / под общ. ред. акад. В. И. Видяпина, А. И. Добрынина, Г. П. Журавлевой, Л. С. Тарасевича. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 714 с.
6. *Кучерук Т. Г.* Регіональна фінансова інтеграція в умовах глобалізації / Т. Г. Кучерук, О. Г. Родіна // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2009. – Вип. 36-1. – С. 274–278.
7. *Марцин В. С.* Основи наукових досліджень : [навч. посіб.] / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко. – Львів : Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
8. *Підкуйко О. О.* Формування моделі розвитку територіальної громади на основі сучасних підходів: теоретичні та практичні аспекти [Електронний ресурс] / О. О. Підкуйко // Державне будівництво. – 2011. – № 1. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/>.
9. *Фатхутдинов Р. А.* Управленческие решения : учебник / Р. А. Фатхутдинов. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 314 с.
10. *Хміль Ф. І.* Основи менеджменту : [підручник] / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2005. – 608 с.
11. *Шарапов О. Д.* Економічна кібернетика : [навч. посіб.] / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. Є. Семьонов. – К. : КНЕУ, 2004. – 231 с.
12. *Юридична бібліотека он-лайн* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lvivpravo.at.ua/>.